

O'SMIRLARDA KONSTRUKTIV NIZOLARNI BARTARAF ETISH.

Andijon Davlat Chet tillari Instituti,
Ijtimoiy gumanitar fanlar, pedagogika
va psixologiya kafedrası
o'qituvchisi N.X. Xashimova

Anotatsiya : O'smirlik yoshida bolalikdan kattalik holatiga o'shish jarayoni sodir bo'ladi. O'smirda psixik jarayonlar keskin o'zgarishi tufayli aqliy faoliyatida ham burilishlar seziladi. Shuning uchun shaxslararo munosabatda , kattalar bilan o'smirlarning muomalasida qat'iy o'zgarishlar vujudga keladi , o'zgarishlar jarayonida qiyinchiliklar tug'iladi. Odobli, dilkash o'smir kutilmaganda qaysar, intizomsiz, qo'pol, serzarda bo'lib qoladi. Kattalarning yo'l-yo'riqlariga, talablariga muloyimlik bilan javob qaytarib yurgan o'smir ularga tanqidiy munosabatda bildiradi.

Kalit sozlar : O'smirlik davri, nizolar. tanqidiy munosabatlar

Ushbu maqolada quyidagilar yoritilgan bolib, o'smirda shaxsiy nuqtai nazarning vujudga kelishi sababli u kattalarning qayg'urishi qaramay o'zining fikrini o'tkazishga harakat qiladi. Uning o'z qadr- qimmatini haqidagi tasavvuri kuchayishi va ayrim ma'lumotlarni tushuntirib berishni yoqtirmaydigan bo'lib qolishi tufayli . Serzardalik kundalik xatti-harakatning ajralmas qismiga aylanadi .O'smir xulqidagi bunday o'zgarishlar tajribasiz ota-onani qattiq tashvishga soladi, asabiylashtiradi va ularning munosabatini o'zgartiradi. Otish yoshini olimlar turlicha chegaralaydilar. Otish 10-14 yosh boshlanish yoshi, 14 -18 orta ,18-20 otish yoshi deb belgilaydilar . Hozirgi vaqtda esa medisine tashqi va fiziologik ozgarishlar 7 yil davom etadi shunga kora, taqvim boyicha emas, aynan organizmdagi jinsiy ozgarishlariga qarab otish yoshi belgilash lozim deb hisoblaydilar .O'smirlik davri inqirozi to'g'risida kuyinib gapirish .ba'zi illatlarni tanqid qilish va ularning ijtimoiy-psixologik ildizini topishga intilish bu azal azaldan baxsli munosabat bolib kelgan . Aslida esa o'smirlarga yondashishda metodologik kamchilikka yo'l qo'yadilar. Mazkur illatlarning oldini olish chora va tadbirlari tizimini ishlab chiqarolmaydilar. Bu masalaga to'g'ri yondashish ayrim ilmiy tadqiqotlarda asoslab berilgan va o'smirlik davri inqirozi haqida mulohaza yuritishdan ko'ra, kattalar bilan o'smirlar muomalasining inqirozi haqida gapirish to'g'riroq bo'ladi 'chunki otish davridagi nizoli munosabatlar va ayrim hollarda osmirlar va kattalar ortasida juda qattiq hafagarchiliklarga olib keladi alal oqibat noxush hodisalarga yol qoyiladi.Nizoli vaziyatlarda esi o'smirlarga suhbatlashish orqali tushuntirish ishlari olib boriladi unda o'smirda qattiq ohangda emas dostona munosabatda bolish.Bunday nizolarni va kelishmovchiliklarni konstruktiv tarzda qanday hal qilish kerak? Ko'pincha bolalar ziddiyatli vaziyatni kattalarning yordamisiz mustaqil ravishda hal qilishlari mumkin. Agar o'qituvchining aralashuvi hali ham zarur bo'lsa, buni xotirjam shaklda qilish muhimdir. Bolaga bosim o'tkazmasdan, omma oldida

kechirim so'ramasdan, maslahat bilan cheklanib qolish yaxshiroqdir. Agar o'smir ushbu muammoni hal qilish algoritmini o'zi topsa yaxshi bo'ladi, bu unga tengdoshlari bilan muloqotda yordam beradi, kattalar hayotida unga foydali bo'lgan muammolarni hal qilishni o'rgatadi. Ziddiyatli vaziyatni hal qilgandan so'ng, o'qituvchining bola bilan suhbatini muhimdir. Talabani ismi bilan chaqirish yaxshi, u ishonch va xayrixohlik muhitini his qilishi muhimdir. Siz shunday deyishingiz mumkin: "Tohir, mojarro tashvishlanishga sabab emas. Sizning hayotingizda shunga o'xshash ko'plab kelishmovchiliklar bo'ladi va bu yomon emas. O'zaro tanbeh va haqoratlarisiz, uni to'g'ri hal qilish juda muhimdir. Bunday kelishmovchiliklarni konstruktiv tarzda qanday hal qilish kerak? Ko'pincha bolalar ziddiyatli vaziyatni kattalarning yordamisiz mustaqil ravishda hal qilishlari mumkin. Agar o'qituvchining aralashuvi hali ham zarur bo'lsa, buni xotirjam shaklda qilish muhimdir. Bolaga bosim o'tkazmasdan, omma oldida kechirim so'ramasdan, maslahat bilan cheklanib qolish yaxshiroqdir. Mojaroga olib kelmasdan, keskin vaziyatni yumshatish yaxshiroqdir. Buning uchun siznizoli vaziyatlarda ba'zi psixologik usullardan foydalanishingiz mumkin. Achchiqlanish va ovozning ko'tarilishiga tabiiy reaksiya shunga o'xshash harakatlardir. Ko'tarilgan ohanglardagi suhbatning natijasi mojaroning kuchayishi bo'ladi. Shuning uchun o'qituvchining to'g'ri harakati talabani zo'ravon reaksiyasiga javoban xotirjam, do'stona, ishonchli ohang bo'ladi. Tez orada bola o'qituvchining xotirjamligini "yuqtiradi". Norozilik va asabiylashish ko'pincha maktab vazifalarini vijdotsiz bajaradigan orqada qolgan talabalardan kelib chiqadi. Mas'uliyatli vazifani ishonib topshirish va uni yaxshi bajarishiga ishonch bildirish orqali talabani akademik yutuqlarga ilhomlantirish va noroziliklarini unutishga yordam berish mumkin. Shunday qilib nizolarga nisbatan do'stona va adolatli munosabat sinfdagi sog'lom muhitning kaliti bo'ladi, tavsiya etilgan tavsiyalarga rioya qilishni qiyinlashtiradi. Shuni ta'kidlash kerakki, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi muloqotda muhim ahamiyatga ega

Adabiyotlar ro'yxati

1. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixologiyasi. Toshkent 1999.
 2. Davletshin M.G. Psixologiyadan qisqacha izohli lug'at. Toshkent. 1999.
 3. Karimova V.M va boshqalar. Pedagogika. Psixologiya. O'quv qo'llanma. T.2009.
 4. Xo'jaev N., Tojiboeva D., Mamaraximov B., SHomuratova N. Kasbiy ta'lim metodikasi. O'quv qo'llanma T.: TDIU.- 2007
 5. G'oziev E.G', Mamedov K.Q. Kasb psixologiyasi. Toshkent 2003.
 6. G'oziev E.G'. Kasb va shaxs. Toshkent 1996.
 7. G'oziev E.G'. va b. Kasb psixologiya kursidan ma'ruzalar matni. Toshkent 2000.
- Qodirov B.R., Qodirov K.R. "Kasbiy tashxis metodikalari" Toshkent-2000y